

VERSLAG ONDERZOEKSGBIED WANDELPARK DE VORK

Maike Wechgelaer
Maart 2024

In het kader van
de natuurgidsenopleiding
van het IVN

ivn natuur
educatie

INLEIDING

In het kader van de opleiding Natuurgids van het IVN heb ik wandelpark De Vork 11 maanden bezocht. Ik heb het gebied zo'n 20 à 25 keer bezocht, verspreid over alle seizoenen. De aanleiding om voor dit gebied te kiezen, is dat ik het zelf nog niet zo lang ken maar wel erg blij verrast was toen ik het ontdekte. De eigenaar van onze oppashond wees me op het gebied, het is een plek waar de hond los kan lopen. Vanaf het eerste bezoek was ik verkocht. Zo een leuk gebiedje zo vlakbij huis! Er was lage en wat hogere begroeiing, water, moerasachtige en glooiende stukken, alles nogal ruig ogend. Over de hoge geluidswal naast het opstelterrain van Prorail zag ik die eerste keer een ree boven het hoge gras uitspringen. Hier wilde ik meer van weten!

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING

	PAGINANUMMER
1 ONTSTAAN VAN WANDELPARK DE VORK	4
ARCHEOLOGISCHE HOTSPOT	4
KLOOSTER YESSE	5
2 HET LANDSCHAP	7
BODEMPROFIELEN	7
GESCHIEDENIS VAN HET LANDSCHAP	7
19 ^E EEUW	9
KWELWATER	10
BEHEER	12
3 FAUNA	14
VOGELS	14
ZOOGDIEREN	16
DE BEVER	15
REPTIELEN EN AMFIBIEËN – VLINDERS - LIBELLEN	20
VISSSEN - SPRINKHANEN EN KREKELS, WANTSEN	21
GELEEDPOTIGEN OVERIG	22
KNIKKER GALWESP	23
WEEKDIEREN	24
VLIËGEN EN MUGGEN - BIJEN, WESPEN EN MIEREN – KEVERS	25
4 FLORA	26
NAWOORD	27
OVERZICHT ONDERZOEKSACTIVITEITEN	28

De observaties die ik het afgelopen jaar heb gedaan roepen soms ook vragen op die onderwerp zouden kunnen zijn van een vervolgonderzoek. Deze vragen heb ik in dit verslag lichtgrijs gearceerd.

1 ONTSTAAN VAN WANDELPARK DE VORK

Wandelpark De Vork ligt ten zuid oosten aan de rand van de stad Groningen, in de Esserpolder. Het is vrij recent aangelegd toen Prorail een opstelterrein realiseerde in Haren. In juni 2019 werd het wandelpark geopend voor publiek en in 2020 was ook het opstelterrein klaar. Het gebiedje heet De Vork, omdat het ligt tussen de splitsing van het spoor uit de stad. Van bovenaf lijken de sporen een vork met twee tanden. Een tand loopt naar het oosten, en een naar het zuiden, dit zijn de rode lijnen op de afbeelding. Omlijnd in het oranje is wandelpark De Vork.¹ Het spoor wordt in 1871 voor het eerst ingetekend op de landkaart.²

Het opstelterrein (treinen parkeren, wassen, tanken en onderhouden) is hier gekomen omdat er rondom het station veel ontwikkelingen zijn, het wordt helemaal verbouwd en uitgebreid. Daardoor was er niet voldoende ruimte voor het opstellen van treinen die even niet in gebruik zijn en is men naar Haren uitgeweken. Er is 320.000 kuub Duits Waddenzeezand voor aangerukt. Tegelijk is er met de bewoners van Haren overlegd dat er naast het opstelterrein een wandelpark gerealiseerd zou worden: De Vork.

Nagebouwde boerderij uit de IJzertijd

ARCHEOLOGISCHE HOTSPOT

Voordat de aanleg van het park en het opstelterrein van start konden gaan is archeologisch onderzoek gedaan en het bleek dat het terrein helemaal vol ligt met archeologische resten. Zo zijn ook sporen gevonden van een boerderij uit de IJzertijd, 200 jaar v Chr. Dat was op de plek waar nu het opstelterrein is, maar is nu voor publiek nagebouwd in het wandelpark (zie foto). Er is toen ook heel veel vuursteen gevonden uit de trechterbekerperiode 3400 tot 2750 voor Christus. Dat er resten van bewoning zijn gevonden is verrassend aangezien het een lager gelegen deel betreft. Het is bekend en logisch dat er op de hoger gelegen Hondsrug geleefd werd, maar op deze lagere stukken, kwetsbaarder natuurlijk, is het verrassend dat er een volk heeft geleefd.³

De Vork van boven gezien (binnen de gele lijnen)

Voordat de aanleg van het park en het opstelterrein van start konden gaan is archeologisch onderzoek gedaan en het bleek dat het terrein helemaal vol ligt met archeologische resten. Zo zijn ook sporen gevonden van een boerderij uit de IJzertijd, 200 jaar v Chr. Dat was op de plek waar nu het opstelterrein is, maar is nu voor publiek nagebouwd in het wandelpark (zie foto). Er is toen ook heel veel vuursteen gevonden uit de trechterbekerperiode 3400 tot 2750 voor Christus. Dat er resten van bewoning zijn gevonden is verrassend aangezien het een lager gelegen deel betreft. Het is bekend en logisch dat er op de hoger gelegen Hondsrug geleefd werd, maar op deze lagere stukken, kwetsbaarder natuurlijk, is het verrassend dat er een volk heeft geleefd.³

¹ Bron foto: <https://www.google.com/maps>

² Bron: <https://www.topotijdreis.nl/>

³ Bron: <https://www.dehondsrug.nl/hotspots/wandelpark-de-vork-haren/>

Reconstructie van klooster Yesse, bron afbeelding: dvhn.nl

KLOOSTER YESSE

Een andere interessante geschiedenis, iets recenter, is dat vrouwenklooster Yesse er gestaan heeft van de 13e tot de 16e eeuw. Er is boven de grond niets meer van te zien, maar door opgravingen en in de archieven is duidelijk geworden dat het een groot complex van gebouwen is geweest. Met veel landerijen die erbij hoorden. Er is gezocht naar grondsporen, zoals verkleuringen in de grond waar ooit een gat is gegraven voor het plaatsen van een paal, of voor bijvoorbeeld het dumpen van afval. Zo kunnen dus ineens sporen van palen van boerderijen tevoorschijn komen. Ook vond men sporen van kuilen, slootjes en hekjes. Er zijn echter ook andere vondsten gedaan zoals groengeel geglaazuurde tegels op de plek waar de kerk stond. Versierde vloerstenen, scherven van aardewerk, fijne glasscherfjes en schrijfmateriaal.

Veel, zo niet alle kloosters hadden twee namen: een wereldlijke naam, vaak gerelateerd aan de plaats van het klooster en een Bijbelse of religieuze naam. Als dat mogelijk was werden ook vaak namen met een klankverwantschap gezocht. Dit laatste is duidelijk voor Yesse en Essen het geval. Yesse, ook Jesse of lesse was de vader van Koning David, beiden zijn voorouders van Maria. Essen lijkt te verwijzen naar esgrond, door menselijke activiteiten opgehoogde grond, vooral ook door (potstal)mest. Over welke naam het eerst bestond, bestaat geen eenduidigheid.⁴

Er is veel te zien en ontdekken in De Vork, ook al denk je eerst misschien van niet. Reeën, bevers, insecten, planten, bloemen, kruiden, bomen. Op de gekste plekjes. Het begint al als je de Marinus Bolhuistunnel doorloopt om in het gebied te komen. In de tunnel, die onder het treinspoor doorloopt, vind je als je goed kijkt spintunnels, gemaakt door een spin (soort niet vastgesteld) om zich te verschuilen en als valkuil voor prooi. Ze zitten verstopt in de kieren tussen de betonnen wandplaten van de tunnel.

⁴ Bron: <https://www.kloosteryesse.nl/>

Spingaatjes in de wanden van de Marinus Bolhuistunnel.

De Marinus Bolhuistunnel, de ingang aan de westkant van De Vork.

2 HET LANDSCHAP

BODEMPROFIELEN

De website atlasleefomgeving.nl van de Rijksoverheid geeft aan dat het gebied van De Vork 3 verschillende bodemprofielen kent. Dat is duidelijk te zien op deze kaart.

Nummer 1 = beekerdgronden; lemig fijn zand

Nummer 2 = veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig
fijn zand

Nummer 3 = moerige eerdgronden met een zavel- of kleidek
en een moerige tussenlaag op zand

GESCHIEDENIS VAN HET LANDSCHAP

In het onderzoek dat ingenieursbureau MUG deed staat het volgende:

"[...] Binnen het plangebied zijn archeologische resten gevonden die getuigen van gebruik van/bewoning door de mens in het midden- en laat-neolithicum, de ijzertijd, de Romeinse tijd, de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Ook is een aantal vuurstenen werktuigen gevonden die een dateren uit het midden-mesolithicum. De neolithische resten bestaan uit clusters vuur- en natuursteen, aangevuld met verkoolde organische resten, in het zuidwestelijk deel van het plangebied. Deze resten dateren uit de Trechterbeker-, Enkelgraf- en Klokbekeerperiode. Resten uit de ijzertijd/Romeinse tijd bestaan uit bewoningssporen zoals resten van boerderijen, spiekers en grotere

bijgebouwen, kuilen en waterputten.

Ook kan een aantal greppels in deze periode gedateerd worden en is er een crematiegraf gevonden dat dateert uit de Romeinse tijd. In bepaalde delen van het terrein zijn bovendien clusters stakenrijen en ploegkrassen aangetroffen. Deze zijn niet specifiek te dateren aangezien er geen vondstmateriaal in gevonden is, maar kunnen uit de ijzertijd/Romeinse tijd stammen. [...]

Uit de middeleeuwen zijn geen bewoningssporen gevonden. De grondsporen uit deze periode bestaan uit infrastructurele elementen zoals berm- en perceelsloten, een oude weg en een dijk. Uit de nieuwe tijd zijn eveneens sloten gevonden en twee loopgraven en twee tankgrachten uit de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn veel musketkogels verzameld die uit de periode 15e tot 19e eeuw stammen.

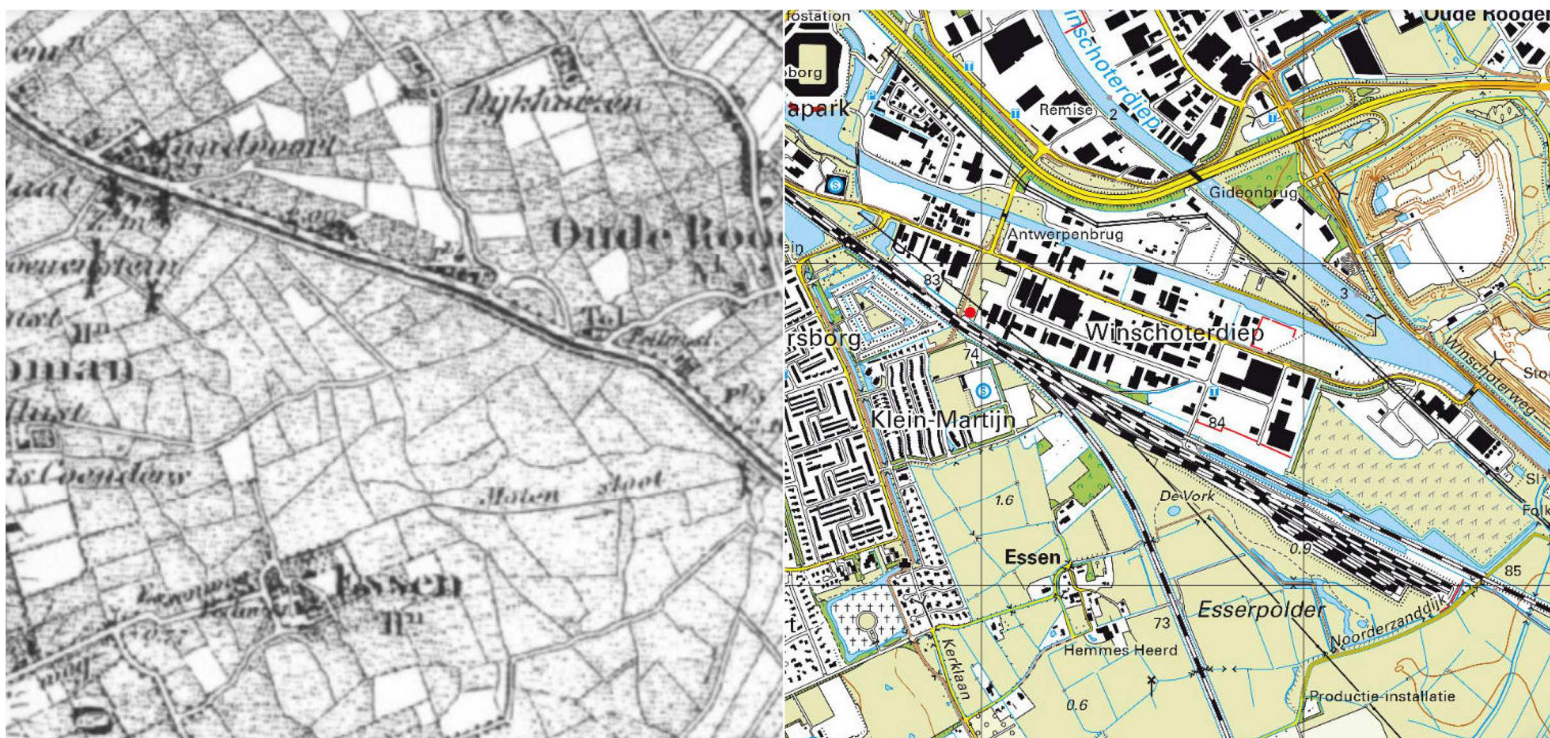
De pleistocene ondergrond loopt binnen het plangebied af van hoog (noordwest) naar laag (zuidoost). Binnen het plangebied komen afwisselend intacte en niet-intacte pleistocene dekzandoppervlakten voor met hierop holocene afzettingen (veen- en kleilagen). Deze holocene afzettingen zijn het dikst in het zuidoostelijke deel van het plangebied, richting het Hunzedal; in het noordwestelijke deel van het plangebied, richting de Hondsrug, zijn holocene afzettingen nagenoeg afwezig en ligt het dekzand vrijwel direct aan het maaiveld. Op het eerste gezicht lijkt de locatiekeuze van de mens om zich hier in de steentijd te vestigen een redelijk logische, vanuit landschappelijk oogpunt. De overgang tussen het droge landschap van de Hondsrug en het waterrijke beekdal van de Hunze heeft vermoedelijk voor de steentijdmens veel mogelijkheid geboden voor voedselvoorziening (jacht in de bossen en visvangst in het beekdal) en bood tevens een nabije bron voor het verkrijgen van natuur- en vuursteen voor het maken van werktuigen (keileem, zwerfstenen). De Vork vormde kortom een goede balans tussen nat en droog gebied, bood een goede toegankelijkheid voor beide gebieden en lag nabij gebieden geschikt voor het verkrijgen van grondstoffen en voedselvoorziening.

De hoogste zandruggen in het plangebied en omgeving zijn mogelijk nog lang (tot en met de ijzertijd/ vroeg- Romeinse tijd) relatief droog en daarmee bewoonbaar geweest, ondanks een doorgaande vernatting in de regio. Daarbij bleef het omliggende 'wetland' gebied vermoedelijk een geschikt gebied voor bijvoorbeeld visvangst. Vanwege de doorgaande vernatting in het beekdal wordt het gebied na de Romeinse tijd verlaten en trok men blijkbaar naar de hogere delen van de Hondsrug. Na bedijking van het noordelijk zeekeigebied rond 1000 na Chr. wordt het gebied weer beter toegankelijk en wordt het gebruikt als bouwland. Vanaf de 13e eeuw maakte het deel uit van het corpusland van het klooster Yesse."⁵

⁵ Bron: De Vork Mug onderzoek. 95132616 conc rap compleet deelopport 1 prorail

19E EEUW

Meer recent is de invulling van het gebied te volgen op topotijdreis.nl Op de afbeelding hieronder zie je een kaart uit 1850 en ernaast de meest recente uit 2023.

Als je door de jaren heen ‘wandelt’ zijn dit de opvallendste ontwikkelingen:

1850 – Molen sloot staat voor het eerst aangegeven op de kaart. Dit was de oude vaarweg tussen Essen en het Winschoterdiep.

1871 – Komst spoorlijn.

1903 – Esserpolder wordt voor het eerst genoemd.

1953 – Vertakking Winschoterdiep

1993 – Komst stortplaats en trapsgewijze waterrand ter hoogte van huidige opstelsterrein

2017 – Deel Esserpolder waar opstelsterrein gepland staat is wit ingekleurd

2018 – Nu is het hele gebied, opstelsterrein inclusief beoogd wandelpark wit ingekleurd

2019 – Watergangetjes en poeltjes De Vork ingetekend, witte kleur weer weg, begin opstelsterrein zichtbaar

2021 – Opstelsterrein voltooid, De Vork als naam voor het eerst.

KWELWATER

Ik vind het fascinerend om te lezen dat dit stukje Groningen zo'n rijke en bewoonde geschiedenis kent. Wat mij zelf opviel aan de bodem in het gebied is dat er op sommige plekken erg rode grond is waar op het water een filmisch laagje ligt (zie foto). Dit laagje duidt op kwelwater, een bijzonder soort grondwater. Het komt aan de oppervlakte doordat het onder druk staat.

Filmisch laagje op het water dat duidt op kwelwater.

“Het behoud van kwelstromen in een natuurgebied is belangrijk omdat dit bovenkomende water vaak voedselarm maar wel mineralenrijk is. De samenstelling van het kwelwater is afhankelijk van de aard van de bodemlagen waarmee het water in contact komt en van de tijd dat het in de ondergrond verblijft. Wanneer het water door de bodem stroomt kan het in contact komen met bodemlagen die mineralen bevatten zoals ijzer of kalk. Deze stoffen worden dan opgelost, meegevoerd, omgezet of achtergelaten door het water. Zodoende krijgt het water zijn specifieke samenstelling. Afhankelijk van deze samenstelling krijgen we een bepaalde vegetatie.”⁶

In het geval van De Vork denk ik dat het mineraal ijzer aanwezig is in het kwelwater, vanwege de typische bruinrode kleur die er te vinden is rondom het kwelwater (zie foto). Ecoloog Anne Balk (van Bureau Waardenburg) wees mij erop dat er ook planten kunnen zijn die als kwelindicator dienen. Bijvoorbeeld de holpijp, deze vonden we echter niet tijdens ons bezoek op 8 april 2024. Er bestaan meer kwelindicatoren zoals de dotterbloem, hoge cyperzegge, grote boterbloem en scherpe zegge. Een mooie vervolgvraag zou zijn om de aanwezigheid van deze soorten te onderzoeken. Ook zou het interessant zijn om een watermonster van het kwelwater te laten analyseren.

De roodbruine kleur van het kwelwater duidt op de aanwezigheid van ijzer.

Het gebied is in het algemeen erg nat. Dit merk je met name als je van de paden af gaat.

De ondergrond is zompig en in natte perioden liggen hele delen onder water. Zo

ontstaan tijdelijke leefgebieden die interessant zijn voor vogels om te foerageren. Interessant is dat deze stukken bij aanhoudende warmte droogvallen. Een mooie vervolgvraag is om te onderzoeken wat dit (op langere) termijn doet met de biodiversiteit in het gebied. Ik kan me enerzijds voorstellen dat er ruimte is voor meer verschillende dier- en plantensoorten door de variërende omstandigheden. Anderzijds is het mogelijk ongunstig voor bepaalde soorten omdat er geen/minder continuïteit is. Wat bij de natte delen ook opvalt is een geluid. Als je van de paden af bent, door je knieën gaat en stil bent, hoor je een lieflijk geluidje. Het klinkt als het knappen van kleine belletjes. Of als het stromen van zeer kleine stroompjes water. Ecoloog Anne Balk wist niet wat dit precies was. Het zou een interessante vraag zijn voor een vervolgonderzoek.

⁶ Bron: <https://www.ecopedia.be/encyclopedie/kwel>

Plas en dras in november 2023.

En hetzelfde deelgebied nog volledig droog (en gemaaid) in september 2023.

BEHEER

Als je in verschillende seizoenen door het gebied wandelt, valt op dat er ook gemaaid en soms gesnoeid wordt. Opvallend is dat de wilgen aan het grindpad niet allemaal mee worden genomen in de snoei. Ik had het geluk een groenmedewerker aan het werk te treffen en kon hem vragen waarom dat is. Hij vertelde dat het een vliegroute is voor vleermuizen. Wanneer alle wilgen hun takken verliezen, hebben zij hun vertrouwde oriëntatiepunten kwijt. Het is mooi dat hier in het snoeigebied rekening wordt gehouden. Tijdens mijn observaties heb ik geen vleermuizen aangetroffen, daarvoor is bezoek op andere tijdstippen nodig, tijdens de schemering. Een mogelijk vervolgonderzoek zou zich op vleermuizen in het gebied kunnen richten. Bijvoorbeeld met behulp van de 'batmeter'. Anne Balk vult aan dat het ook goed is voor bijen en insecten om niet alle bomen tegelijk te snoeien. Zo is er altijd wel ergens voedsel voor ze.

Gesnoeide en niet gesnoeide wilgen.

plekken waar een bloemrijk grasmengsel is ingezaaid wordt 1x per jaar gemaaid. Het maaisel wordt afgevoerd, zodat het niet blijft liggen en voeding kan vormen voor de grond. Deze is van zichzelf namelijk al erg voedingsrijk omdat het voor de aanleg van het park landbouwgrond was die vaak bemest werd natuurlijk. Bovendien houdt het gebruikte grasmengsel van voedingsarme grond. Er wordt niet gemaaid volgens de sinus methode.

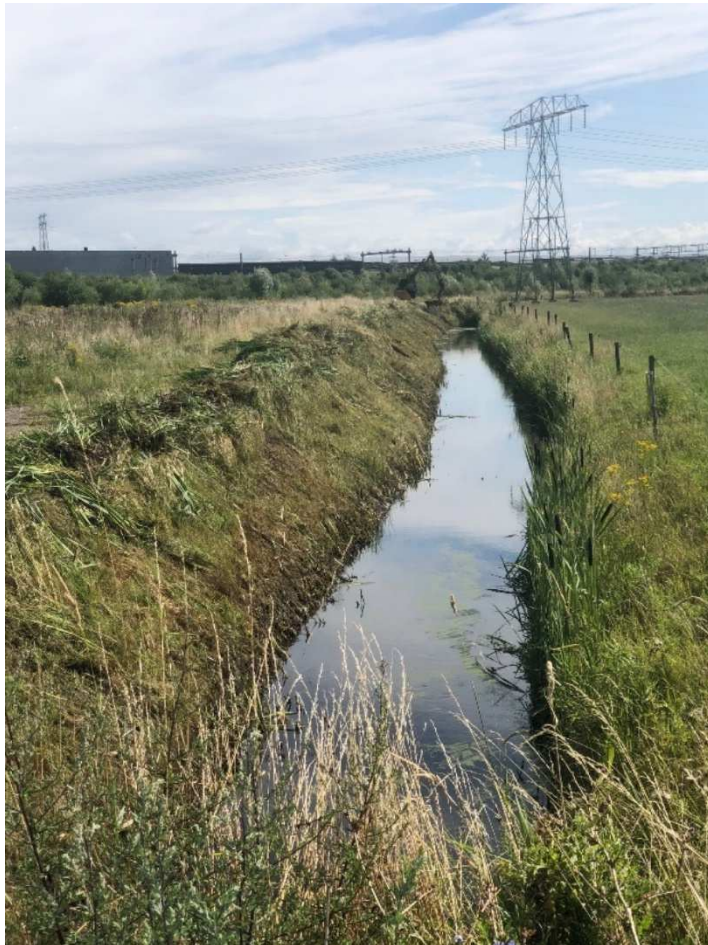
De afwatering in het gebied is niet 'je van het', dat heeft met de archeologische bodemschatten te maken. Er mogen niet te veel sloten gegraven worden, dat is om de schatten te beschermen. Het waterschap heeft ook een stem in de manier van afwateren in het gebied. Zij willen niet te veel begroeiing op de oevers. Terwijl dit juist goed

Er wordt op dit moment verder niet gesnoeid in het gebied, vertelt Max Masteling mij als ik hem bel. Hij is projectleider bij Aannemersbedrijf Oosterhuis b.v. zij hebben een contract met de provincie Groningen om tot 2030 het groenonderhoud te doen. Er staan veel wilgen en elzen in het gebied, de wortels van deze bomen mogen de archeologische bodemschatten niet aantasten. Daarom is de grond met 80 cm opgehoogd op de plekken waar aanplant zit. Deze aanplant mag zich vooralsnog vrij ontwikkelen.

Rondom de poel zie ik dat de buitenste ring riet wel wordt weggehaald. Max vertelt me dat die niet gesnoeid wordt maar meegaat tijdens het maaien. In de poel zelf staat wel veel riet. Anne Balk is van mening dat deze leger zou moeten zijn als je meer pionierssoorten een kans wilt geven in de poel, zoals de tengere grasjuffer die er in het begin wel te vinden is maar nu niet meer.

Max vertelt dat de poel eens in de 5 à 6 jaar leeggehaald zal worden. Dit om te voorkomen dat grotere plantensoorten en bomen gaan wortelen door het kleidek van de poel heen. Dat zou betekenen dat deze lek raakt namelijk.

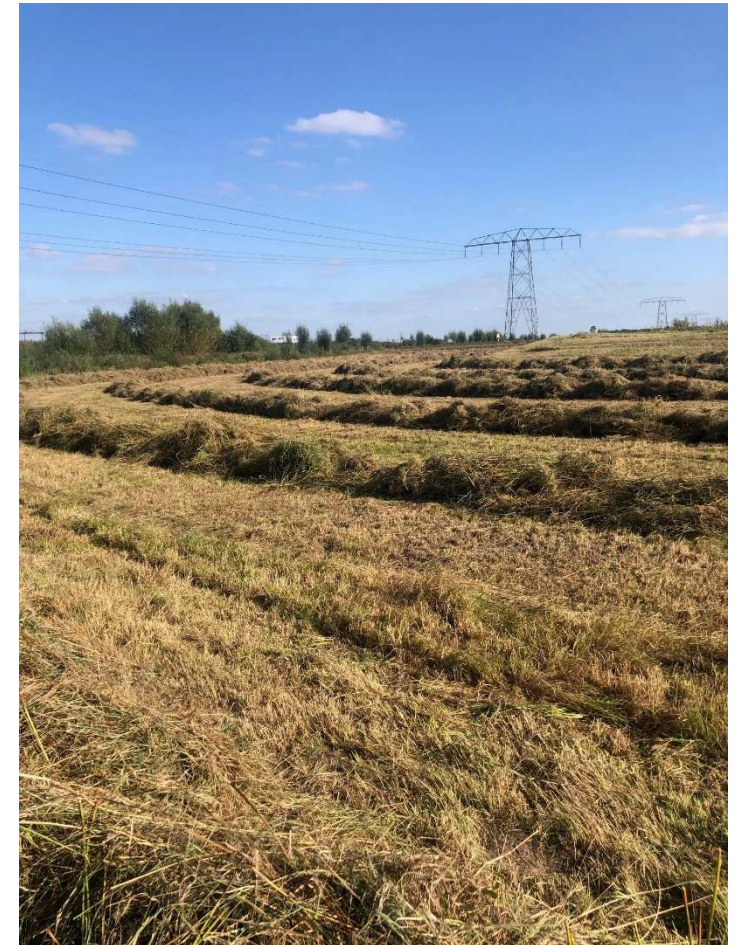
Er wordt dus wel gemaaid in De Vork. Er zijn delen waar 2x per jaar gemaaid wordt en een dele waar 1x per jaar gemaaid wordt. 2x Per jaar zijn de stukken waar geen bloemrijk grasmengsel ingezaaid is, rond de paden en de grote open stukken. Op deze stukken is een meer standaard grasmengsel ingezaaid en wordt er met een klepelmaaier gemaaid. Op de

zou zijn denkt Anne Balk, maai langs de oevers meer in de vorm van inhammetjes en je trekt meer leven aan zegt zij. Op die manier is er namelijk altijd een plek die bescherming biedt voor kleine diertjes. Dat heb je niet als je alles (in 1 keer) in een rechte lijn wegmaait.

De Vork is een populair gebied onder hondenbezitters. Daarom lopen er dagelijks veel honden los door het gebied. Dit heeft invloed op bijvoorbeeld de bever, die zijn nieuwe burcht nu bouwt op een plek waar honden niet of heel moeilijk kunnen komen.

Als je wilt voorkomen dat honden overal in het gebied kunnen komen zou je kunnen werken met zogenaamde zonering, aldus Anne. Daarbij plaats je geen hekken, maar zet je zones af middels beplanting waar honden uit zichzelf niet (graag) doorheen gaan. Zoals laag struikgewas met doornen. Voor zover mij bekend is er geen visie speciaal voor honden in De Vork, anders dan dat ze overal gewoon los mogen lopen. Een mooie onderzoeksvraag zou zijn om de effecten van de honden op de natuur in kaart te brengen. En eventueel een zoneringsplan te maken.

Maaisel ligt op hopen te drogen om daarna afgevoerd te worden.

Maaiwerkzaamheden bij een slootoever.

Op de geluidswal langs het spoor zijn hoge wilgenstokken geplant. Het ziet er vaak nogal kaal uit. Het idee is dat de wilgen als zij in blad staan de lichtvervuiling van het opstel terrein wat wegnemen. Als je goed kijkt, zie je dan ook dat de wilgen precies op de plekken ter hoogte van de lichtmasten staan. De groenmedewerker van Oosterhuis vertelde me dat Oosterhuis niet betrokken is geweest bij deze plaatsing, maar dat zij wel direct zeiden: er is daar te weinig water voor wilgen. Oosterhuis lijkt hierin gelijk te hebben, niet alle stokken dragen blad en degenen die dat wel doen, doen het maar magertjes. Het heeft 25.000 euro gekost vertelde de groenmedewerker.

4 FAUNA

Ik heb mij beperkt tot de fauna in dit verslag, die spreekt mij net iets meer aan dan de flora. Bovendien zou het verslag veel te lang worden. In dit hoofdstuk lees je welke diersoorten je zoal aan kunt treffen in De Vork. Het is geenszins een uitputtende lijst. Voor een vervolgonderzoek zou een uitgebreid inventarisatie- en determinatieonderzoek een mooi doel zijn. De lijst is ingedeeld volgens de soortgroepen zoals op waarneming.nl worden gehanteerd. Per soort is te zien of de soort op de site gemeld is door iemand anders (w) en/of ik deze soort zelf heb (ook) aangetroffen (x). Het gaat om waarnemingen van de afgelopen 12 maanden. Ik licht 2 soorten uit die mijn interesse hebben (gewekt). In feite zou ik over bijna alle soorten wel een mooi verhaal willen schrijven, dat is echter buiten de reikwijdte van dit verslag.

VOGELS

aalscholver	w	x		roodborst	w	x
blauwborst	w			roodborsttapuit	w	x
blauwe reiger	w	x		tjiftjaf	w	
braamsluiper	w			torenavalk	w	
bruine kiekendief	w			visdief	w	
buizerd	w			waterpieper	w	
fitis	w	x		waterhoen	w	x
grasmus	w			wilde eend	w	x
grote zilverreiger	w			winterkoning	w	
huiszwaluw	w	x		witsterblauwborst	w	
ijsvogel	w			witte kwikstaart	w	
kauw	w	x		wulp	w	
kneu	w					
kolgans	w			meerkoet		x
koolmees	w	x				
kraanvogel	w					
merel	w	x				
ooievaar	w	x				
putter	w					
rietgors	w					
rietzanger	w					

Veren van een verslonden vogel. Volgens Anne Balk een kokmeeuw te zien aan de witte stip. Ik kan geen bronnen vinden die dit bevestigen.

ZOOGDIEREN

dwergmuis	w		
europese bever	w	x	
marter			Geen waarnemingen of sporen, wel een ideaal leefgebied (strook tussen de geluidswal en het hoofdpad in) voor marters aldus Anne Balk. Vraag in een vervolgonderzoek kan zijn om te onderzoeken of marters inderdaad aanwezig zijn in het gebied.
ree		x	
veldmuis	w		
vos			Van de vos zelf is geen waarneming, wel zijn er vogelresten gevonden die duiden op zijn aanwezigheid. Afgekauwde veerpennen namelijk. Dit duidt op een vos i.p.v. een roofvogel die de veren eruit trekt en de pen onbeschadigd laat. Bovendien waren de resten van een dusdanig grote vogel dat die niet door een kleiner roofdier gevangen had kunnen zijn zoals een marter.

Afgebeten veren duiden op een vos als dader.

DE BEVER

De bever is een soort die ik graag uitlicht in dit verslag. Het dier spreekt namelijk tot mijn verbeelding. Vroeger op vakantie in Zuid-Frankrijk zwom er in de avonden een bever in rivier de Cèze, aangrenzend aan de camping. Voor de (voornamelijk Nederlandse) campinggasten was dit heel bijzonder. We verzamelden ons op het kiezelstrandje en wachtten in de schemer samen op de bever. Zou hij komen deze avond of niet? En jawel, daar zwom hij. Hij was maar eventjes te zien maar we praatten er nog lang over na.

Dat deze soort nu ook in Nederland goed gedijt begon met de herintroductie in 1988. Sinds 2011 is de populatie flink gegroeid en door bijna het hele land verspreid.⁷ Cindy de Jonge (beverconsulent voor de provincies Groningen en Drenthe) vertelde in haar college dat zij nooit gedacht had dat zij in haar werk al zo snel serieus over het beheer van de populatie na zou moeten denken. Dat dit nodig is komt omdat de grote populatie een gevaar voor de veiligheid kan vormen. In Limburg bijvoorbeeld is men al overgegaan tot afschot. "Het aantal schademeldingen, zoals bijvoorbeeld graven onder dijken, wegen of fietspaden, neemt toe. Verder leiden beverdammen vaak tot meldingen van wateroverlast." "Geschikte leefgebieden, waar de bever niemand tot last is, zijn in Limburg bijna niet meer voor handen", zegt Frenken. "Bevern vestigen zich

⁷ Bron: [Beverpopulatie blijft groeien | De Zoogdiervereniging](#)

dan ook steeds vaker in bebouwde omgeving. En dat leidt tot fors meer problemen.¹⁸

Beverholen kunnen in het dichtbevolkte Nederland anno nu een gevaar vormen voor mens en dier. Hier is een paard dat in een beverhol is gevallen. Bron: [Overlast bevers in Limburg neemt toe, fors meer dieren afgeschoten \(nos.nl\)](#)

Ook in Limburg (net als de foto van het paard), een tractor is ondersteboven beland. Bron: [Tractor op zijn kant door gegraven bever: waterschap beraadt ... - De Limburger](#)

Het college van Cindy de Jonge was behoorlijk ontvullend. Het dier dat mythische vormen aan had genomen in mijn beleving is een plaagdier aan het worden. Gelukkig is het in De Vork nog niet zover dat de bever afgeschoten moet worden. Hoewel dit een kwestie van tijd lijkt te zijn. Toch heb ik mij erg verheugd elke keer als ik beversporen aantrof in De Vork. In het najaar en de winter waren deze goed te vinden. En ook in toenemende mate. De eerste bevers waren namelijk al vertrokken toen ik voor het eerst over de burcht hoorde. Die kon je nog wel zien en ook oude vraatsporen. Cindy de Jonge gaf aan dat het vermoeden was dat de bevers (1 paartje) via het Winschoterdiep naar de stad waren vertrokken en dat ze terug zouden kunnen komen. En sinds november 2023 is dit ook het geval. Of het om hetzelfde paartje gaat en überhaupt om 2 stuks dat is niet duidelijk. Wel is duidelijk dat er veel sporen te vinden zijn. Steeds meer afgeknaagde boomstronken, losse afgeknaagde takken, weggetjes door het riet. In De Vork staan erg veel wilgen, die vormen een ideale voedingsbron voor de bever. De typische bevergeur heb ik nog niet waargenomen in De Vork. *“Bevers maken een geurmerk om hun territoriumgrenzen aan te geven. Zowel mannetjes als vrouwtjes doen dit.*

⁸ Bron: [Overlast bevers in Limburg neemt toe, fors meer dieren afgeschoten \(nos.nl\)](#)

Ze schrapen wat stokjes, stenen of modder bij elkaar met hun voorpoten en wrijven er vervolgens met hun achterwerk overheen. Daarbij scheiden ze castoreum af uit hun castoreumklieren. Dit goedje heeft een heel specifieke geur. Als het vers is, is het ook voor de mens goed te ruiken. Het is een geur die je niet snel vergeet en het ruikt een beetje naar schoensmeer en naar lysol (ouderwets ziekenhuisluchtje).”⁹

Ook de ontlasting van de bever heb ik nog niet gevonden. Dat zou ook wel bijzonder zijn aangezien ze bijna altijd in het water poepen en niet op land. In de winter was ik dolblij toen ik een pootafdruk in de sneeuw gevonden had. Later moest Anne Balk mij teleurstellen dat zij dacht dat het ook een vervormde afdruk van een grote hond kon zijn die wat door is gegleden in de sneeuw. Ze meende er namelijk de typische kussentjes van een hondenvoet in te zien. Bovendien zou je bij een bever verwachten dat ook zijn slepende staart een spoor achterlaat bij de pootafdrukken.

De vermeende beversporen.

Voorbeeld van een uitgegleden honden pootafdruk die ik later vond. Dit demonstreert mooi de theorie van Anne Balk.

Waar de bevers hun burcht eerst op het eilandje bij de ingang van het Prorailterrein hadden zitten, lijkt het exemplaar dat er nu zit bezig te zijn met een burcht tussen de bramenstruiken ter hoogte van de nagebouwde boerderij uit de Ijzertijd. Dit vermoeden had ik zelf en Anne Balk bevestigde dit. Je ziet er een spoor door het riet, een ophoping in het water van afgeknaagde takken en ik ben van dichtbij wezen kijken tussen de bramenstruiken waar ik een nog klein stapeltje takken zag liggen. Het kan zijn dat deze burcht meer onder de grond (in feite een hol dus) i.p.v. een schuilplaats boven de grond. Ferdinand Kruize vult in een recente mailwisseling aan dat hij vermoedt dat dit om een zogenaamd leger gaat, wie Ferdinand is leg ik straks uit. Interessant deze informatie, want een leger kende ik nog niet. Dat is net als een hol of een burcht een plek

⁹ Bron: [Castor Fiber: bever maakt een geurmerk \(europesebever.blogspot.com\)](http://europesebever.blogspot.com)

waar ze overdag slapen (het zijn nachtdieren die overigens geen winterslaap houden). *“Het leger van de bever is een plek met platgetrapte vegetatie of een kuiltje, soms bekleed met houtsnippers. Je kunt bevers nog op legers aantreffen als het een paar graden vriest, maar doorgaans gebruiken ze dan de warmere holen en burchten.”*¹⁰

Een van de eerste keren dat ik de (oude) burcht bekeek viel mij op dat er een wildcamera bij geplaatst was. Niet veel later was deze ook weer verdwenen. Te lezen op de camera was Hunze en Aa's. Via via ben ik in contact gekomen met Ferdinand Kruize hij is muskus- en beverrattenbestrijder bij waterschap Hunze en Aa's. Hij vertelde dat er in november inderdaad weer 1 rondscharrelt in De Vork. Er is veel uitwisseling tussen De Vork en het Winschoterdiep als leefgebied. Op de wildcamera heeft hij destijds 2 bevers kunnen 'vangen'. Hij verwacht veel werk te gaan krijgen van de bever(s) in dit gebied. De eerste 1 à 2 jaar verkennen ze een gebied vaak, daar zijn ze nu dus mee bezig. En dan zullen ze zich daarna echt gaan vestigen. Het feit dat ze (zoveel) bomen om knagen in De Vork is een teken dat ze zich er veilig voelen zegt Ferdinand Kruize. Mochten er jongen komen die richting het Winschoterdiep gaan trekken dan zal er beheerd moeten worden helaas. De Vork is namelijk net op de grens van de gele en de rode zone in het beverbeheerplan. Dat plan stelden de Gedeputeerde Staten van de provincies Groningen en Drenthe in februari 2021 vast. Hoewel het een beschermde diersoort is, wordt afschot niet uitgesloten als de risico's voor (water)veiligheid te groot worden. De gele zone betekent: bever is welkom maar er met aandacht. De rode zone betekent: bever niet welkom. De vork is geel, het Winschoterdiep is rood. Uiteraard wordt er eerst met andere middelen geprobeerd de populatie in toom te houden. Maar als niets meer mogelijk is, is afschot helaas de laatste remedie. Dat zullen ze niet doen wanneer er al een hele familie is ontstaan vertelt Ferdinand Kruize. Al eerder dus, als de bever nog alleen is. Een mogelijk vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de ontwikkeling van de bever in De Vork en zijn invloed op het landschap daar.

Een van de eerste vraatsporen die ik vond, toen nog bijna niet te vinden. (april 2023)

In november 2023 verschenen er in rap tempo meer sporen.

December 2023.

Aangevreten tak.

¹⁰ <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/bever>

Beverwiesel

De burcht in het voorjaar van 2023

De burcht met de wildcamera bij de opgang naar het land.

REPTIELEN EN AMFIBIEEN

bruine kikker		x
gewone pad		x
groene kikker onbekend		x
kleine watersalamander	w	x

VLINDERS

gamma uil	w	
klein geaderd witje	w	
kleine vos	w	
kleine muurvlinder	w	
kroosvlindertje	w	
meidoornstippelmot		x
oranje wortelboorder	w	
populierenpijlstaart		x
sint-jacobsvlinder		x

LIBELLEN

houtpantserjuffer	w	
platbuik		x
vroege glazenmaker	w	
vuurlibel	w	

Sint Jacobsvlinder

VISSEN

Ik heb geen vissen aangetroffen, althans geen levende. Wel dode vissen op een gegeven moment in de zomer. Vissterfte komt in warme en droge perioden vaker voor. Het water kan bevat niet genoeg zuurstof meer en de vissen gaan dood.

Dode vissen op 14 september 2023, soort onbekend.

SPRINKHANEN EN KREKELS

gewoon spitskopje	w	
grote groene sabelsprinkhaan		x

WANTSEN

bruine graswants	w	
platte waterwants		x

GELEEDPOTIGEN OVERIG

gewone huisspin	w	
knikkergalwesp		x
schorsmarpissa	w	
wespspin	w	x

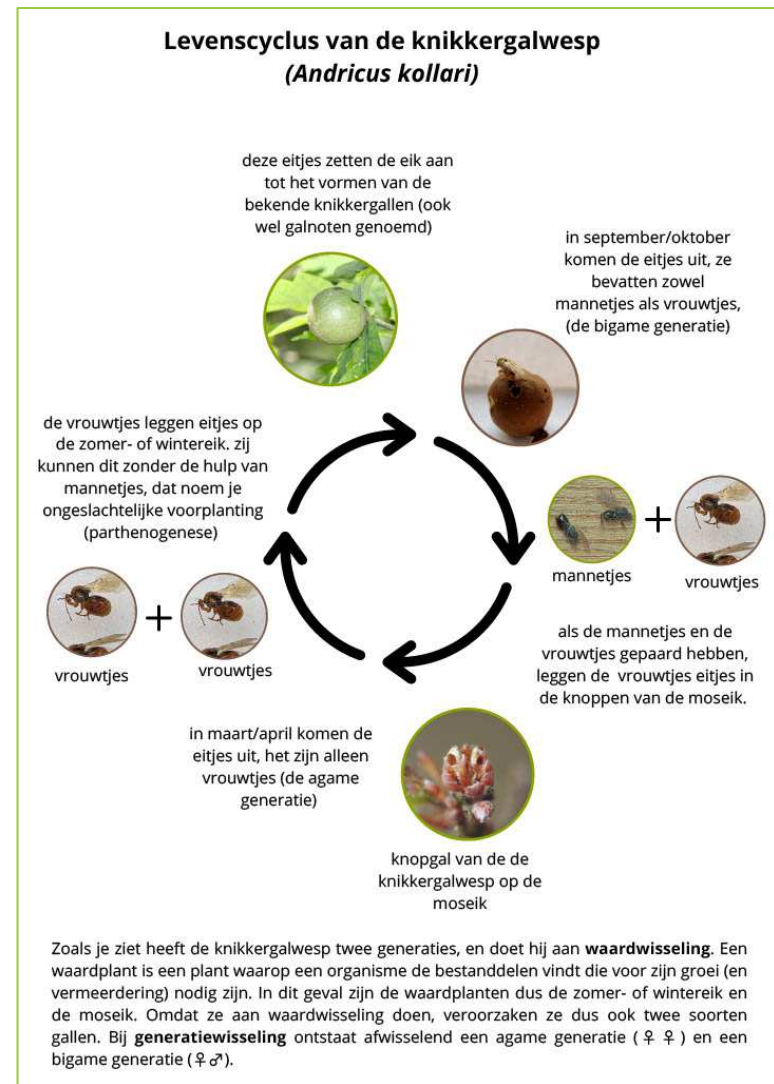
Links de wespspin en boven de eicoon. Ik ben onder de indruk van dit architectonische hoogstandje van de natuur. Verder heeft de wespspin een nogal passievol en gruwelijk liefdesleven. Je leest er [hier](#) meer over.

KNIKKERGALWESP

Dit beestje licht ik er graag uit vanwege zijn opvallende levenscyclus. Bijzonder is dat het beestje in staat is tot ongeslachtelijke voortplanting, bevruchte eitjes te leggen dus zonder dat er een mannetje aan te pas komt. Verder heeft hij in 1 levenscyclus 2 generaties, wat ik wel bijzonder vind. Ik heb er een weergave van gemaakt, zie hiernaast.

Een gal gevonden in De Vork, op de foto rechts een opengemaakte gal, de larven zijn zichtbaar.

WEEKDIEREN

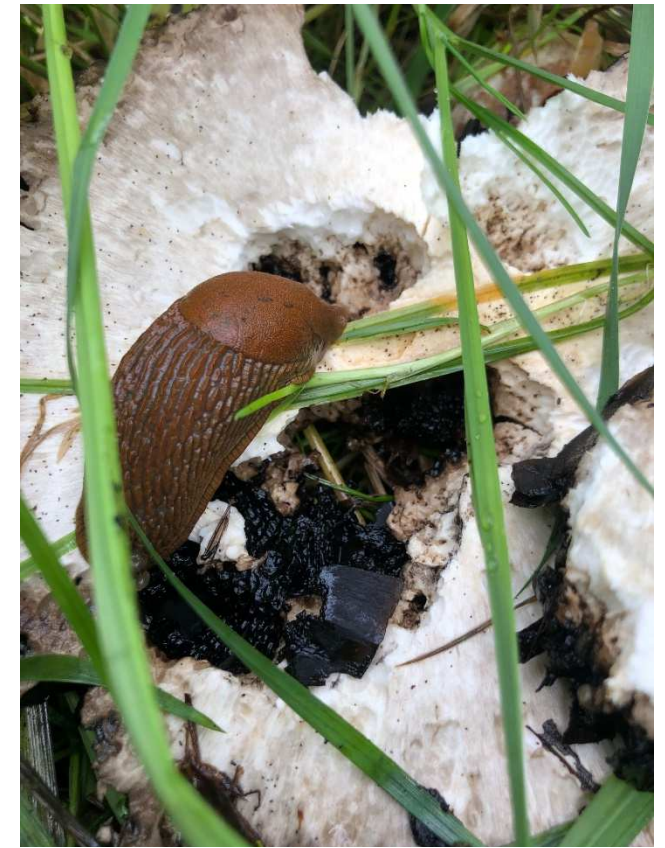
gewone poelslak		x
posthoornslak		x
Spaanse of rode wegslak		x
zwartgerande tuinslak		x

Gewone poelslak, met die 'hoortjes' een buitenaards voorkomen vind ik.

Posthoornslak

Spaanse of rode wegslak doet zich tegoed aan een paddenstoel.

VLEGEN EN MUGGEN

bosbijvlieg	w	
gewone regendaas		x
pendelvlieg	w	
weidelangpootmug	w	

BIJEN, WESPEN EN MIEREN

aard- of veldhommel		x
bijenwolf	w	
langlijfje onbekend		x

KEVERS

kroompootdoodgraver	w	
Silpha Tristis		x
stinkende kortschild	w	x

Aard- of veldhommel op een verdorde akkerdistel.

De stinkende kortschildkever is een grappig beestje om te zien als hij boos is. Maar pas op, hij bijt! Als zijn dreigende houding niet genoeg afschrikt, scheidt hij een stinkende melkwitte vloeistof uit. Bron foto [Stinkende Kortschild met kort lontje kan lelijk bijten | OOG Groningen \(oogtv.nl\)](https://www.oogtv.nl)

FLORA

Van de flora in De Vork is het enorm genieten. De ruige distels vormen een mooi contract met meer tere soorten als de klaproos. En wat te denken van de polei? Met zijn sterk geurende bloemen lijkt het net alsof je door een veld met munt drop loopt. Voor de flora heb ik een andere, meer creatieve methode gebruikt om de lezer een beeld te geven. Een zogenaamde artist impression, die ik met Artificial Intelligence heb gegenereerd. Een aantal van de mooiste planten-, bomen- en bloemennamen heb ik ingevoerd in een [online AI gedichten generator](#). Ik ben namelijk vaak geraakt door de poëtische namen van planten, en soms zijn ze ook gewoon erg grappig. Eerlijk, is eerlijk, ik ben onder de indruk wat AI hiervan gemaakt heeft.

Polei en akkerdistel, dansend in de wind
Klaprozen bloeien in velden van goud
Havikskruid strekt haar bloem naar de zon
Toorts licht op in het ochtendgloren

Vlasbekje fluistert zacht in de wind
Hondsdrif kruipt langs de grond
Smeerwortel versterkt de aarde diep
Peenkruid kleurt de weide groen

Rode klaver zo zoet als de zomer
Gelderse roos in bloeiend pracht
Korenbloem schildert de horizon blauw
Wilgen fluisteren verhalen van vroeger

Klein robertskruid tussen de stenen
Rolklaver rolt zich uit in het gras
Blaassilene glanst in het avondlicht
Moeraswalstro wiegt op het ritme van de natuur

Foto's zijn wel van eigen hand en dus niet met AI gegenereerd! Van boven naar beneden van links naar rechts: gelderse roos, klaprozen, rolklaver, klein robertskruid, smeerwortel, korenbloem, polei, havikskruid.

NAWOORD

Kan ik hier nu stoppen? Stoppen met schrijven. Het zal wel moeten. Voor mijn gevoel is dit verslag nog lang niet af. Als er namelijk 1 ding is dat ik heb geleerd tijdens de opleiding is dat er over elk klein plantje of diertje wel iets moois of wonderlijks te vertellen is. En aangezien er nog zoveel meer grassprietten staan in De Vork zou ik nog wel een pagina of wat door kunnen gaan. En ik krijg al schrijvende talloze ideeën over creatieve excursies of vervolgonderzoeken. Maar goed, verder doorschrijven kan nu niet. En als ik terugkijk zie ik dat ik voor iemand die De Vork niet kent, toch wel een mooi beeld van dit unieke stukje Groningen heb kunnen geven. Ik heb het in elk geval in mijn

Winter in De Vork.

hart gesloten. Als uitsmijter een gedicht dat tot stand kwam tijdens de mini-excursie die ik er gaf in het kader van deze Natuurgidsenopleiding. Deelnemers heb ik op verschillende manieren uitgenodigd om een dichtregel te schrijven, geïnspireerd door wat ze tegenkwamen. Alle afzonderlijke dichtregels heb ik gebundeld en zo is [dit gedicht](#) ontstaan. Je kunt het aanzetten door de play-button links onderaan te gebruiken.

OVERZICHT ONDERZOEKSACTIVITEITEN

20 à 25 bezoeken aan het park.

Fotografie bij elk bezoek.

Determinatie van (enkele) aanwezige planten-, dieren-, en insectsoorten m.b.v. de apps Obsidentify en Birdnet.

Waterscheppen in oktober.

Rondleiding door Hans Punte (betrokken bij ontwikkeling bezoekerscentrum Klooster Yesse).

Wandeling met mentor Ankie Schmidt.

Wandeling met OT lid Peter Huizenga.

Geven van mini excursie in het gebied.

Gebeld met Ferdinand Kruize (muskus- en beverrattenbestrijder bij waterschap Hunze en Aa's).

Wandeling ecooloog Anne Balk van Bureau Waardenburg.

Gesprek Max Masteling van grondaannemer Oosterhuis BV.

Mailcontact met Gerda van Uffelen van Hortus Leiden voor informatie over de knikkergalwesp.